

การประเมินการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามแนวคิดวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว

Assessing the Development in Thai Tourism: Applying the Tourism Area Life Cycle

บัณฑิต ชัยวิชญชาติ*

Bundit Chaivichayachat*

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*

Department of Economics, Kasetsart University*

Bundit.c@ku.th*

ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินระดับการพัฒนาของพื้นที่การท่องเที่ยวของไทยในช่วงปี 2555 ถึงปี 2564 ด้วยการประยุกต์แนวคิดวัฏจักรของพื้นที่การท่องเที่ยวจากการประยุกต์แนวคิดของ Butler (1980) และ Coelho and Butler (2012) ผลการศึกษา สรุปได้ว่า ในช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยอยู่ในช่วงการพัฒนา (Development) บนวัฏจักรของพื้นที่การท่องเที่ยว (Tourism Area Life Cycle) และยังไม่มีแนวโน้มของการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ (1) การผลักดันมาตรการที่ลดความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาทางการท่องเที่ยว (2) การกำหนดมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความแตกต่างของระดับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวและสถานะบนวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว และ (3) การผลักดันให้การขยายตัวของการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยเป็นหลัก เพื่อสนับสนุนให้การขยายตัวของการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวไทย, ดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยว, การพัฒนาการท่องเที่ยว, วัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว

Abstract

This research aims to evaluate the level of development of Thailand's tourism from 2012 to 2021, according to the Tourism Area Life Cycle proposed by Butler (1980) and Coelho and Butler (2012). The study concludes that over the past decade, the development of Thailand's tourism has been in the development phase in the Tourism Area Life Cycle and has not shown a trend towards higher levels of development. Policy recommendations include: (1) implementing measures to reduce disparities or imbalances in tourism development, (2) designing tourism promotion measures considering differences in the levels of tourism development and statuses in the Tourism Area Life Cycle, and (3) encouraging tourism expansion primarily from domestic tourists to support sustainable tourism growth.

Keyword: Thai Tourism, Tourism Development Index, Tourism Development, Tourism Area Life Cycle

บทนำ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว ปี พ.ศ.2561–2580 ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นกลไกหลักในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ผลักดันการท่องเที่ยวไทยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและกระจายรายได้ และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศตลอดหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา การขยายตัวอย่างต่อเนื่องของการท่องเที่ยวไทยก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างต่อเนื่อง จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นำมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวมูลค่าสูง ส่งผลต่อเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นผลทางตรง ผลทางอ้อม และ ผลทางการชักจูง เติบโตที่เกิดขึ้นนี้เป็นภาพสะท้อนการเติบโตด้านอุปสงค์ต่อการท่องเที่ยวไทย (Demand for Thai Tourism) อย่างเด่นชัด แต่ในด้านอุปทานของการท่องเที่ยวไทย (Supply of Thai Tourism) นั้นกลับยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่า อุปทานทางการท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวอย่างไร มีความสอดคล้องกับการขยายตัวของอุปสงค์หรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินระดับการขยายตัวและการพัฒนาทางด้านอุปทานด้านการท่องเที่ยวจะมีความเกี่ยวข้องในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรพื้นฐานทางการท่องเที่ยว การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ ระบบการจัดการการท่องเที่ยว เป็นต้น แนวคิดหนึ่งจะมีการกล่าวถึงในการประเมินระดับการพัฒนาทางด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว คือ แนวคิดของวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว (Tourism Area Life Cycle: TALC) โดย Butler (1980) ที่มีการระบุถึง ลำดับขั้นของการขยายตัวในรูปแบบของวิวัฒนาการในภาคการท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นวัฏจักร จำเป็นต้องมีการดำเนินมาตรการการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้านอุปทานที่เหมาะสมตามระดับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวด้านอุปทาน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางด้านอุปสงค์และการพัฒนาทางด้านอุปทานของการท่องเที่ยว

การประเมินระดับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวด้านอุปทานในการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ผ่านมามีการใช้แนวคิดของ Butler (1980) อย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรม เช่น Haywood (1986), Fosson and Lafferty (1998), Johnston (2001), McElroy (2002), Dwyer and Kim (2003) Karplus and Karkover (2004), Bojanic (2005), Moore and Witehall (2005), Andriotis (2006), Lagiewski, R. (2006), Alvares and Lourenco (2007), Zhong, Deng and Xiang (2010), Coelho and Butler (2012), Lumbanraja (2012), Bamba (2018) และ Kruczek and Szromek (2018) แต่สำหรับกรณีของประเทศไทย ยังไม่ปรากฏการศึกษาเชิงประจักษ์ที่มีการประเมินระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวคิดของวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จึงไม่สามารถที่จะระบุได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวด้านอุปทานของไทย อยู่ในสถานะใด อาจทำให้การดำเนินมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศไม่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาที่เป็นจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินระดับการพัฒนาของพื้นที่การท่องเที่ยวของไทยด้านอุปทานตามวัฏจักรของพื้นที่การท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลผลิต (Output) ของบทความวิจัย คือ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวคิดของวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน รายจังหวัดและภาพรวมของประเทศ ผู้กำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยว สามารถนำไปใช้ในการแนวทางในการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวตามระดับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมเป็นผลลัพธ์ (Outcome) เพื่อยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านอุปทานนำมาซึ่งผลกระทบ (Impact) คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงในระดับจังหวัดและระดับประเทศ และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การประเมินระดับการพัฒนาของจุดหมายในการท่องเที่ยวตามแนวคิดวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว (Tourism Area Life Cycle: TALC) ของ Butler (1980) จะแบ่งระดับของวิวัฒนาการของจุดหมายในการท่องเที่ยวออกเป็น 6 ช่วง มีลักษณะเป็นวัฏจักรตามเส้นโค้งรูป S แต่ละช่วงของระดับการพัฒนาจะมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไปในช่วงที่ 1 (ช่วงการเริ่มต้น หรือ Exploration) ช่วงที่ 2 (ช่วงการสร้างความเชื่อมโยง หรือ Involvement) ช่วงที่ 3 (ช่วงการพัฒนา หรือ Development) ช่วงที่ 4 (ช่วงการสร้างความมั่นคง หรือ Consolidation) ช่วงที่ 5 (ช่วงการอิ่มตัว หรือ Stagnation) ช่วงที่ 6 (ช่วงหลังการอิ่มตัว หรือ Post-Stagnation) ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ลักษณะ คือ ช่วงหลังการอิ่มตัวที่เสื่อมถอย (Decline) และ ช่วงหลังการอิ่มตัวที่ฟื้นฟู (Rejuvenation) ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของจุดหมายทางการท่องเที่ยว ช่วงการลดลงเป็นช่วงที่จุดหมายของการท่องเที่ยวมีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบกับจุดหมายอื่นต่ำลง ไม่สามารถที่จะดึงดูดผู้เยี่ยมชมเยือนได้ ทำให้เกิดความเสื่อมถอยของแหล่งท่องเที่ยว สำหรับช่วงการฟื้นฟูจะเกิดขึ้นจากการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในจุดหมายท่องเที่ยวเดิมเกิดความสามารถในการแข่งขันใหม่เพื่อเริ่มต้นวัฏจักรการพัฒนาของจุดหมายทางการท่องเที่ยวใหม่

การประเมินระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเริ่มจากการคำนวณดัชนีพัฒนาทางการท่องเที่ยว (Tourism Development Index: TDI) ตามแนวทางของ Coelho and Butler (2012) ที่อยู่บนพื้นฐานของ Bulter (1980) Johnston (2001) และ Dwyer and Kim (2003) แบ่งปัจจัยที่มีผลต่อ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน คือ ประชาชนในพื้นที่การท่องเที่ยว ผู้เยี่ยมชม และ สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ดังนี้

$$TDI_{jt} = f(P, V, D) \quad (1)$$

โดยที่ TDI_{jt} คือ ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวของจุดหมายท่องเที่ยวที่ j ณ เวลา t P คือ ประชาชนในพื้นที่การท่องเที่ยว V คือ ผู้เยี่ยมชม D คือ สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว และ j คือ จุดหมายท่องเที่ยว (destination) โดยที่ $j = 1, 2, \dots, J$

Bulter (1980) รวมถึงงานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนมาก สรุปว่า รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 3 ที่มีต่อ ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวของจุดหมายท่องเที่ยวมีรูปแบบ S ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้านี้ ในการคำนวณดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวของจุดหมายท่องเที่ยวที่ j ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจาก Reilly (1931), Archer (1980), Brooks (2008) และ Coelho and Butler (2012) อธิบายผ่านแบบจำลอง Gravity จะได้ค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวของจุดหมายท่องเที่ยวที่ j ณ เวลา t ดังนี้

$$TDI_{jt} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{n} \left[\frac{C_{ijt} / P_{jt}}{C_{itT} / P_{tT}} \right] \left[\frac{V_{jt}}{V_{tT}} \right] \quad (2)$$

โดยที่ p_{jt} คือ จำนวนประชากรของจุดหมายท่องเที่ยวที่ j ณ เวลา t , P_{tT} คือ ผลรวมของจำนวนประชากร ณ เวลา t ในทุกแหล่งท่องเที่ยว, v_{jt} คือ จำนวนผู้เยี่ยมชมในจุดหมายการท่องเที่ยวที่ j ณ เวลา t , V_{tT} คือ ผลรวมของจำนวนผู้เยี่ยมชม ณ เวลา t ในทุกแหล่งท่องเที่ยว, C_{ijt} คือ ค่าภาวะแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่ i ของจุดหมาย j ณ เวลา t , C_{itT} คือ ผลรวมของภาวะแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่ i ณ เวลา t ในทุกแหล่งท่องเที่ยว และ i คือ ลำดับของภาวะแวดล้อมทางการท่องเที่ยว

จากสมการ (2) ค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สูงจะแสดงถึงระดับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวในระดับที่สูง ในทางตรงข้าม การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับต่ำก็จะมีระดับของดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต่ำ ในส่วนการประเมิน

ว่าระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่ในช่วงใดของวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว ในบทความวิจัยนี้จะอ้างอิงเกณฑ์ของ Coelho and Butler (2012) ที่กำหนดขึ้นจากการจำลองสถานการณ์ความเป็นไปได้ของค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวในหลายสถานการณ์ สามารถระบุช่วงบนวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยวจากช่วงของค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยว โดยที่ช่วงที่ 1 หรือ ช่วงการเริ่มต้น มีค่า TDI เท่ากับ 0.000 ถึงน้อยกว่า 0.194, ช่วงที่ 2 หรือ ช่วงการสร้างเชื่อมโยง มีค่า TDI เท่ากับ 0.194 ถึงน้อยกว่า 0.577, ช่วงที่ 3 หรือ ช่วงการพัฒนา มีค่า TDI เท่ากับ 0.577 ถึงน้อยกว่า 1.401, ช่วงที่ 4 หรือ ช่วงการสร้างความมั่นคง มีค่า TDI เท่ากับ 1.401 ถึง 3.019, ช่วงที่ 5 หรือ ช่วงการอิ่มตัว มีค่า TDI มากกว่าเท่ากับ 3.019 และ ช่วงที่ 6 หรือ ช่วงหลังการอิ่มตัว แบ่งเป็น ช่วงหลังการอิ่มตัวที่เสื่อมถอย (Decline Post-Stagnation) ที่มีค่า $TDI_t < TDI_{t-1}$ และ ช่วงหลังการอิ่มตัวที่พัฒนาต่อไปได้อีก (Ascent Post-Stagnation) ที่มีค่า $TDI_t > TDI_{t-1}$

ในการศึกษาจะทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว 3 มิติ คือ มิติด้านทรัพยากรพื้นฐาน มิติด้านการบริการ และ มิติด้านระบบการจัดการ โดยอาศัยพื้นฐานการใช้ตัวแปรจากงานของ Coelho and Butler (2012) ดังนี้ (1) มิติด้านทรัพยากรพื้นฐาน ประกอบด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 4 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดของจังหวัด (ตารางกิโลเมตร) จำนวนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด (แห่ง) จำนวนอุทยานแห่งชาติของจังหวัด (แห่ง) และจำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียน UNESCO ของจังหวัด (แห่ง) (2) มิติด้านการบริการ ประกอบด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 5 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนห้องพัก (ห้อง) จำนวนครั้งในการจัดประชุมและนิทรรศการของจังหวัด (ครั้ง) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ด้านโรงแรมและภัตตาคาร (ล้านบาท) จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ของจังหวัด (คน) และ การใช้ไฟฟ้าของครัวเรือนของจังหวัด (เมกะวัตต์) และ (3) มิติด้านการจัดการ ประกอบด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 8 ตัวแปร ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ด้านการบริการด้านสุขภาพและสังคม (ล้านบาท) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ด้านการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ (ล้านบาท) สัดส่วนของถนนสายหลักที่ใช้ได้ตลอดปีต่อถนนสายหลักทั้งหมดของจังหวัด (ร้อยละ) จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ปริญญาตรี และสูงกว่า ของจังหวัด (คน) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ด้านการศึกษา (ล้านบาท) จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของจังหวัด (คน) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ด้านสารสนเทศ (ล้านบาท) และ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ด้านการก่อสร้าง (ล้านบาท) การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวทั้ง 3 มิติข้างต้น จะทำให้สามารถประเมินระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นการพัฒนาในระยะสั้นจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ เช่น จำนวนห้องพัก จำนวนห้องพัก และ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดด้านต่างๆ และการพัฒนาในระยะยาวที่ต้องใช้เวลานานในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง เช่น จำนวนแหล่งท่องเที่ยว จำนวนอุทยานแห่งชาติ และ จำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียน UNESCO เป็นต้น

ตัวแปรทั้ง 17 ตัวแปร ได้ทำการรวบรวมจากเว็บไซต์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ พันธุ์พืช สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และ องค์การยูเนสโก ตั้งแต่ปี 2555 ถึงปี 2564 บทความวิจัยยังได้ทำการประเมินระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวจำแนกเป็นระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านผู้เยี่ยมชมคนไทย และ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านผู้เยี่ยมชมชาวต่างประเทศ เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถที่จะประเมินระดับการพัฒนาได้ตรงกับกลุ่มผู้เยี่ยมชม สามารถนำไปใช้กำหนดมาตรการทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

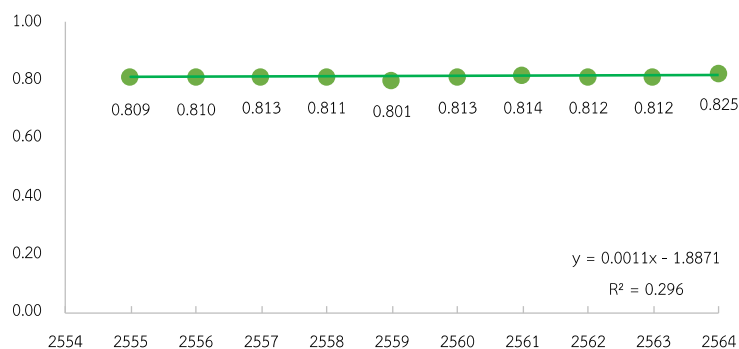
ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอผลการคำนวณดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (Tourism Development Index: TDI) รายจังหวัด ตามสมการ (2) เพื่อจำแนกสถานะของการพัฒนาการท่องเที่ยวตามช่วงของ Coelho and Butler (2012) ผลการศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลรายปีตั้งแต่ปี 2555 ถึงปี 2564 โดยแบ่งผลการศึกษาออกเป็นระดับ

การพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตของพื้นที่การท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย และ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตของพื้นที่การท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตของพื้นที่การท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย

ผลการคำนวณดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวรายจังหวัดในด้านผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยมีค่าเฉลี่ยของดัชนีระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงปี 2555 ถึงปี 2564 แสดงดังภาพที่ 1 ในปี 2555 ค่าเฉลี่ยของดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยว มีค่าเท่ากับ 0.809 อยู่ในช่วงที่ 3 คือ ช่วงการพัฒนามาตรฐานวิถีชีวิตของพื้นที่การท่องเที่ยว ในช่วงปี 2555 ถึงปี 2562 ค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ในปี 2562 มีค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยเท่ากับ 0.812 เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากนั้นในปี 2563 และปี 2564 แม้ว่าจะมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก็ส่งผลให้ค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.812 และ 0.825 ในปี 2563 และปี 2564 ตามลำดับ กล่าวได้ว่า ในช่วงปี 2555 ถึงปี 2564 การท่องเที่ยวไทยด้านผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยมีสถานะอยู่ในช่วงการพัฒนามาตรฐานวิถีชีวิตพื้นที่การท่องเที่ยว และยังไม่มีความโน้มของการพัฒนาสู่สถานะที่สูงขึ้นบนวิถีชีวิตพื้นที่การท่องเที่ยว

ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ภาพที่ 1 ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย)

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการคำนวณดัชนีระดับการพัฒนาการท่องเที่ยว (TDI) ตามเกณฑ์ของ Coelho and Butler (2012) แสดงดังตารางที่ 1 พบว่า ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยรายจังหวัดมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวรายจังหวัดมีค่าอยู่ระหว่าง 0.061 ถึง 5.633 แสดงว่า ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกันมาก จังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวต่ำที่สุด ได้แก่ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา และ กาฬสินธุ์ มีค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยว เท่ากับ 0.061 0.088 0.094 และ 0.104 ตามลำดับ ทั้งหมดอยู่ในช่วงที่ 1 คือ ช่วงการเริ่มต้นบนวิถีชีวิตพื้นที่การท่องเที่ยว นอกจากนี้ 4 จังหวัดข้างต้นแล้ว ยังมีจังหวัดอีก 7 จังหวัด ได้แก่ มหาสารคาม ร้อยเอ็ดหนองบัวลำพู อำนาจเจริญ โยธาธร กำแพงเพชร และ สุรินทร์ที่มีดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่ในช่วงการเริ่มต้นบนวิถีชีวิตพื้นที่การท่องเที่ยว รวมมีจังหวัดที่อยู่ในช่วงของการเริ่มต้นทั้งสิ้น 11 จังหวัด จังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงที่ 2 คือ ช่วงการสร้างภาพเชื่อมโยงบนวิถีชีวิตพื้นที่การท่องเที่ยวไทย มีอยู่ 33 จังหวัด สำหรับช่วงการพัฒนา (ช่วงที่ 3) บนวิถีชีวิตพื้นที่ท่องเที่ยวมี 21 จังหวัด และ จังหวัดที่อยู่ในช่วงที่ 4 คือ ช่วงการสร้างภาพความมั่นคงบนวิถีชีวิตพื้นที่ท่องเที่ยว มี 9 จังหวัด ในเวลาที่จะศึกษาจะมีเพียง 3 จังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวสูงที่สุด ได้แก่ ภูเก็ต เพชรบุรี และ กรุงเทพฯ ที่มีค่าเฉลี่ยของดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยว เท่ากับ 3.557 4.281 และ 5.633 ตามลำดับ ทั้ง 3 จังหวัดอยู่ในช่วงที่ 5 คือ ช่วงการปรับตัวบนวิถีชีวิต

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI.) อยู่ในกลุ่ม 1 | วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี

พื้นที่การท่องเที่ยว หากพิจารณาค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวของ 3 จังหวัดที่อยู่ในช่วงการอิมตัว พบว่า ตั้งแต่ปี 2555 ถึงปี 2564 เพชรบุรี กรุงเทพฯ และ ภูเก็ต ทั้งหมดอยู่ในช่วงภาวะอิมตัวในทุกปี โดยมี เพชรบุรี ที่มีค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวที่อยู่ในช่วงการอิมตัวและมีค่าดัชนีที่แนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2559 เป็นต้นมา (ภาพที่ 2) แม้ว่าจะมีบางปีลดลงบ้างก็ตาม กล่าวได้ว่า เพชรบุรี แม้ว่าจะอยู่ในช่วงหลังการอิมตัวที่ยังพัฒนาต่อไปได้อีกสำหรับ สำหรับ กรุงเทพฯ มีค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวลดลงเล็กน้อย ตั้งแต่ปี 2560 แม้ว่าจะมีค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นเล็กน้อยในปี 2564 ในขณะที่ ภูเก็ต มีค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า กรุงเทพฯ และ ภูเก็ต อยู่ในช่วงหลังการอิมตัวที่ถอย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูเก็ต ที่อยู่บนจุดสูงสุดตั้งแต่ปี 2556 จากนั้นได้มีแนวโน้มของการการอิมตัวที่ถอยตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา ดัชนีระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวของภูเก็ตลดลงอยู่ในช่วงของการสร้างความมั่นคงบนวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว

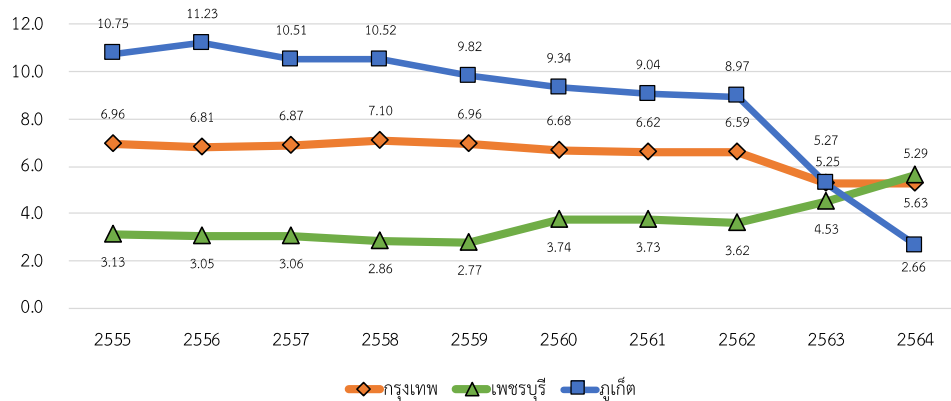
ตารางที่ 1 ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย) เฉลี่ยปี 2555 ถึงปี 2564

จังหวัด	TDI	ช่วง	จังหวัด	TDI	ช่วง	จังหวัด	TDI	ช่วง
นราธิวาส	0.061	1	น่าน	0.382	1	สุพรรณบุรี	0.751	3
ปัตตานี	0.088	1	เพชรบูรณ์	0.408	1	นครราชสีมา	0.757	3
ยะลา	0.094	1	แพร่	0.408	1	มุกดาหาร	0.780	3
กาฬสินธุ์	0.104	1	ชุมพร	0.421	1	จันทบุรี	0.801	3
มหาสารคาม	0.111	1	อุทัยธานี	0.429	1	สงขลา	0.817	3
ร้อยเอ็ด	0.114	1	อุดรดิตถ์	0.476	1	สตูล	0.823	3
หนองบัวลำพู	0.137	1	ชัยนาท	0.477	1	ลพบุรี	0.854	3
อำนาจเจริญ	0.142	1	นครศรีธรรมราช	0.478	1	ระนอง	0.888	3
ยโสธร	0.157	1	ปราจีนบุรี	0.488	1	ฉะเชิงเทรา	0.970	3
กำแพงเพชร	0.165	2	สุราษฎร์	0.488	2	กระบี่	0.977	3
สุรินทร์	0.168	2	ราชบุรี	0.523	2	นครปฐม	1.033	3
ศรีสะเกษ	0.196	2	พัทลุง	0.527	2	เชียงใหม่	1.111	3
สกลนคร	0.204	2	นนทบุรี	0.533	2	พังงา	1.293	3
พิจิตร	0.213	2	ตรัง	0.544	2	สระบุรี	1.432	4
บุรีรัมย์	0.220	2	ตาก	0.545	2	ชลบุรี	1.541	4
บึงกาฬ	0.232	2	อุดรธานี	0.558	2	ตราด	1.544	4
ชัยภูมิ	0.238	2	ขอนแก่น	0.559	2	กาญจนบุรี	2.026	4
นครสวรรค์	0.245	2	เชียงราย	0.568	2	ระยอง	2.051	4
พะเยา	0.280	2	ลำพูน	0.577	3	ประจวบคีรีขันธ์	2.081	4
นครพนม	0.312	2	สระแก้ว	0.588	3	พระนครศรีอยุธยา	2.097	4
อุบลราชธานี	0.316	2	อ่างทอง	0.628	3	สมุทรสงคราม	2.356	4
แม่ฮ่องสอน	0.324	2	สิงห์บุรี	0.676	3	นครนายก	2.389	4
สมุทรปราการ	0.330	2	พิษณุโลก	0.685	3	ภูเก็ต	3.557	5
ลำปาง	0.351	2	หนองคาย	0.702	3	เพชรบุรี	4.281	5
ปทุมธานี	0.355	2	สมุทรสาคร	0.727	3	กรุงเทพ	5.633	5
สุโขทัย	0.362	2	เลย	0.749	3	ค่าเฉลี่ย	0.812	3

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ดัชนีระดับการพัฒนาการท่องเที่ยว (TDI) แบ่งเป็น 6 ช่วงตามลำดับ 1 (ช่วงการเริ่มต้น หรือ Exploration), 2 (ช่วงการสร้าง ความเชื่อมโยง หรือ Involvement), 3 (ช่วงการพัฒนา หรือ Development) 4 (ช่วงการสร้าง ความมั่นคง หรือ Consolidation), 5 (ช่วงการอิมตัว หรือ Stagnation) และ 6 (ช่วงหลังการอิมตัว หรือ Post-Stagnation)

ดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยว

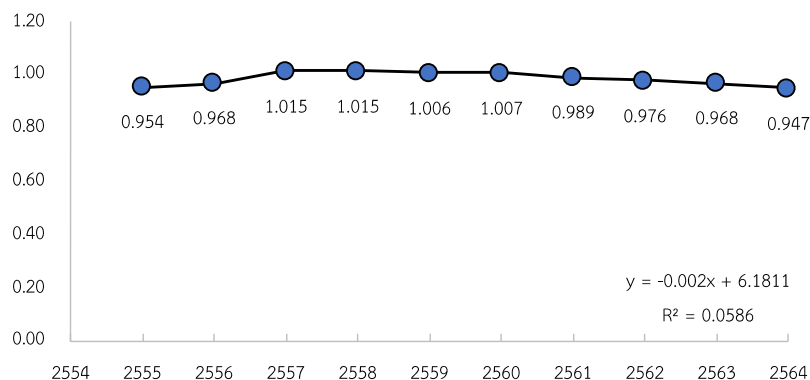

ภาพที่ 2 ดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านผู้เยี่ยมชมเยือนชาวไทยของกรุงเทพ เพชรบุรี และภูเก็ต
ที่มา: จากการคำนวณ

ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามวัฏจักรของพื้นที่การท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศ

ผลการประเมินระดับการพัฒนาของการท่องเที่ยวไทยด้วยดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวรายจังหวัดในด้านผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศ มีค่าเฉลี่ยของดัชนีระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ในช่วงปี 2555 ถึงปี 2564 แสดงดังภาพที่ 3 ในปี 2555 ค่าเฉลี่ยของดัชนีระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในด้านผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศ มีค่าเท่ากับ 0.954 อยู่ในช่วงที่ 3 คือ ช่วงการพัฒนานับวัฏจักรของพื้นที่การท่องเที่ยว ค่าดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย มีค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงปี 2557 ถึงปี 2560 โดยในปี 2560 มีค่าเฉลี่ยของดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศเท่ากับ 1.007 และลดลงเล็กน้อยในช่วงปี 2561 ถึงปี 2564 ในปี 2563 และปี 2564 มีค่าเฉลี่ยของดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยว เท่ากับ 0.968 และ 0.947 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า ในช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ค่าของดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.947 ถึง 1.015 มีค่าเฉลี่ยในช่วงปี 2555 ถึงปี 2564 เท่ากับ 0.985 ทั้งหมดอยู่ในช่วงที่ 3 คือ ช่วงการพัฒนานับวัฏจักรของพื้นที่การท่องเที่ยว กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวไทยในด้านผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศมีสถานะอยู่ในช่วงการพัฒนาและยังไม่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงสถานะบนวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว

ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ภาพที่ 3 ดัชนีการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (ผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศ)

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ 2 ดัชนีการพัฒนากการท่องเที่ยวไทย (ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ) เฉลี่ยปี 2555 ถึงปี 2564

จังหวัด	TDI	ช่วง	จังหวัด	TDI	ช่วง	จังหวัด	TDI	ช่วง
ปัตตานี	0.002	1	ขอนแก่น	0.029	1	ตรัง	0.234	2
ร้อยเอ็ด	0.002	1	นครศรีธรรมราช	0.031	1	สระแก้ว	0.254	2
หนองบัวลำพู	0.002	1	ตาก	0.034	1	นราธิวาส	0.282	2
กาฬสินธุ์	0.003	1	อุบลราชธานี	0.043	1	สตูล	0.283	2
สกลนคร	0.003	1	เลย	0.046	1	กาญจนบุรี	0.300	2
พิจิตร	0.005	1	ราชบุรี	0.047	1	แม่ฮ่องสอน	0.322	2
มหาสารคาม	0.005	1	น่าน	0.049	1	เชียงราย	0.335	2
ชัยภูมิ	0.005	1	พะเยา	0.049	1	สุโขทัย	0.397	2
ชัยนาท	0.007	1	นครราชสีมา	0.065	1	ปทุมธานี	0.411	2
ศรีสะเกษ	0.007	2	นครนายก	0.068	1	ระยอง	0.541	2
สมุทรสาคร	0.008	2	นครพนม	0.069	1	ยะลา	0.558	2
อุทัยธานี	0.010	2	อ่างทอง	0.072	1	หนองคาย	0.569	2
ยโสธร	0.011	2	อุดรธานี	0.075	1	สมุทรปราการ	0.639	3
อำนาจเจริญ	0.011	2	ปราจีนบุรี	0.093	1	เพชรบุรี	0.860	3
สุรินทร์	0.012	2	จันทบุรี	0.097	1	ประจวบคีรีขันธ์	1.194	3
อุดรดิตถ์	0.013	2	นครปฐม	0.100	1	เชียงใหม่	1.305	3
บึงกาฬ	0.013	2	ชุมพร	0.100	1	สงขลา	1.338	3
สิงห์บุรี	0.014	2	แพร่	0.101	1	ตราด	1.472	4
พัทลุง	0.015	2	ลำพูน	0.104	1	พระนครศรีอยุธยา	1.973	4
กำแพงเพชร	0.017	2	สระบุรี	0.110	1	สุราษฎร์	2.147	4
สุพรรณบุรี	0.018	2	ลำปาง	0.115	1	กระบี่	4.313	5
ลพบุรี	0.018	2	พิษณุโลก	0.146	1	ชลบุรี	5.154	5
นครสวรรค์	0.020	2	นนทบุรี	0.147	1	พังงา	8.874	5
บุรีรัมย์	0.020	2	ระนอง	0.171	1	กรุงเทพ	10.592	5
เพชรบูรณ์	0.022	2	สมุทรสงคราม	0.171	1	ภูเก็ต	28.834	5
ฉะเชิงเทรา	0.026	2	มุกดาหาร	0.209	2	ค่าเฉลี่ย	0.985	3

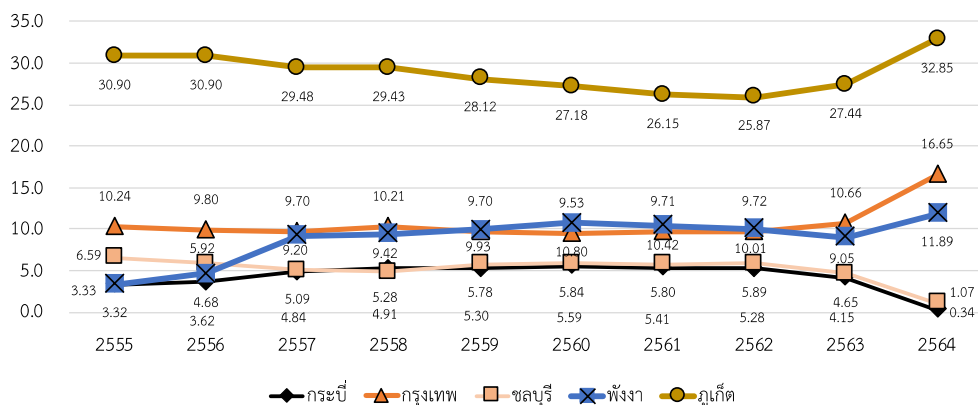
ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ดัชนีระดับการพัฒนากการท่องเที่ยว (TDI) แบ่งเป็น 6 ช่วงตามลำดับ 1 (ช่วงการเริ่มต้น หรือ Exploration), 2 (ช่วงการสร้างเชื่อมโยง หรือ Involvement), 3 (ช่วงการพัฒนา หรือ Development) 4 (ช่วงการสร้างควมมั่นคง หรือ Consolidation), 5 (ช่วงการอิ่มตัว หรือ Stagnation) และ 6 (ช่วงหลังการอิ่มตัว หรือ Post-Stagnation)

ในส่วนของผลการคำนวณดัชนีระดับการพัฒนากการท่องเที่ยวไทยในส่วนของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศรายจังหวัด จากตารางที่ 2 พบว่า ดัชนีการพัฒนากการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศของแต่ละจังหวัดมีค่าดัชนีการพัฒนากการท่องเที่ยวระหว่าง 0.002 ถึง 28.834 แสดงถึง ความแตกต่างกันของระดับการพัฒนากการท่องเที่ยวในส่วนของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศของแต่ละจังหวัดสูง ในช่วงปี 2555 ถึงปี 2565 มี 51 จังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนากการท่องเที่ยวอยู่ในช่วงที่ 1 คือ ช่วงการเริ่มต้นบนวิถีการพื้นที่การท่องเที่ยว (ตารางที่ 4.5) จังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนากการท่องเที่ยวในช่วงที่ 2 มีอยู่ 13 จังหวัด สำหรับช่วงที่ 3 มี 5 จังหวัด จังหวัดที่อยู่ในช่วงที่ 4 มี 3 จังหวัด และ มี 5 จังหวัดที่มีดัชนี

พัฒนาการท่องเที่ยวสูงสุด ได้แก่ กระบี่ ชลบุรี พังงา กรุงเทพฯ และภูเก็ต ที่มีค่าเฉลี่ยของดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวเท่ากับ 4.313 5.154 8.874 10.592 และ 28.834 ตามลำดับ อยู่ในช่วงที่ 5 คือ ช่วงการปรับตัวบนวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว หากพิจารณาค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวของ 5 จังหวัดนี้ จากภาพที่ 4 พบว่า ตั้งแต่ปี 2555 ถึงปี 2564 กระบี่ และชลบุรี เป็นจังหวัดที่อยู่ในช่วงหลังการปรับตัวที่ถดถอย กระบี่ เริ่มมีภาวะถดถอยตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นมา โดยมีค่าดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศลดลงอย่างมากในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จนทำให้ปี 2564 กระบี่มีสถานะอยู่ในช่วงการสร้างเชื่อมโยง สำหรับกรณีของชลบุรี ดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวลดลงจากผลของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลให้ปี 2564 ชลบุรี อยู่ในช่วงการพัฒนาบนวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยวในส่วนของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ สำหรับ กรุงเทพฯ และ ภูเก็ต ที่อยู่ในช่วงหลังการปรับตัวที่ถดถอย ในช่วงก่อนมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ปี 2555 ถึงปี 2562) แต่ในช่วงปี 2563 และ ปี 2564 ทั้งภูเก็ต และ กรุงเทพฯ มีดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศที่สูงขึ้น

ดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยว

ภาพที่ 4 ดัชนีพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศของกระบี่ กรุงเทพฯ ชลบุรี พังงา และภูเก็ต
ที่มา: จากการคำนวณ

สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการประเมินระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย พบว่า การท่องเที่ยวไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาอยู่ในช่วงพัฒนาบนวัฏจักรของพื้นที่การท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่ค่อนข้างคงที่ มีความไม่เท่าเทียมกันของระดับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดที่ชัดเจนมีเพียงไม่กี่จังหวัดที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับสูงที่พร้อมจะรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวไทยมีระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่ในช่วงพัฒนาบนวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยว และยังไม่มีแนวโน้มของการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม อาจกล่าวได้ว่า การขยายตัวของ การท่องเที่ยวไทยเกิดขึ้นจากการเติบโตอย่างต่อเนื่องของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยและชาวต่างประเทศเพียงด้านเดียว สอดคล้องกับผลการศึกษาของบัณฑิต (2563) ที่ระบุว่า การขยายตัวของท่องเที่ยวในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเกิดขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนเป็นกำลังหลักในการผลักดัน ผลที่จะเกิดขึ้นตามมา คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับการพัฒนาทางการท่องเที่ยวสูงจะต้องรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวจนเกินขีดความสามารถที่สภาวะแวดล้อมทางการท่องเที่ยวจะรองรับได้ หรือ ภาวะการท่องเที่ยวเกินความสามารถในการรองรับ (Overtourism) เกิดการกระจุกตัวของผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอยู่ในระดับที่สูง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566 และ Chaivichayachat, 2019) มากขึ้นกว่าเดิม นำมาซึ่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมทางการท่องเที่ยวในทางลบทั้งในระดับเศรษฐกิจมหภาคและ

เศรษฐกิจจุลภาคมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบโดยตรงและผลกระทบภายนอกภาคการท่องเที่ยว (Goodwin, 2017; Peeters, 2018; บัณฑิต, 2564; มานะ และ พุฒิพัฒน์, 2564) รวมถึงส่งผลให้ค่าครองชีพของประชาชนในพื้นที่สูงขึ้น (Mihalic, 2020) เกิดมลภาวะทางเสียงและทางอากาศ (Ying et al., 2019) และ การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม (Crotts, 1996) เป็นต้น ทั้งหมดจะเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการศึกษาสามารถระบุถึงกลุ่มจังหวัดที่อยู่ในช่วงหลังการอิมตัวที่ถดถอย จะเป็นกลุ่มจังหวัดที่ต้องมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวยังคงเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ กรุงเทพฯ ภูเก็ต กระบี่ และ ชลบุรี ซึ่งจังหวัดเหล่านี้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญของไทย ผลการศึกษายังได้ระบุถึงจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นจังหวัดที่อยู่ในช่วงการอิมตัวและเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าสู่ช่วงหลังการอิมตัวที่ยังพัฒนาต่อไปได้อีก ได้แก่ สระบุรี ชลบุรี ตราด กาญจนบุรี ระยอง ประจวบคีรีขันธ์ พระนครศรีอยุธยา สมุทรสงคราม นครนายก และ สุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษา นำมาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจไทยอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาที่ระบุว่า การท่องเที่ยวไทย อยู่ในช่วงการพัฒนามาบวฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยวตลอดช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา และ ความแตกต่างกันระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดสูง ดังนั้น จึงควรผลักดันมาตรการที่ลดความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาทางการท่องเที่ยว เช่น การใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนและดึงดูดผู้เยี่ยมเยือน และการพัฒนาทรัพยากรพื้นฐาน กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ๆ ที่เป็นนวัตกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อชักจูงให้ผู้เยี่ยมเยือนได้สัมผัสประสบการณ์ที่หลากหลายจากการท่องเที่ยวและยกระดับการพัฒนาของการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดให้มีความแตกต่างลดลง

2. ควรมีการกำหนดกลุ่มจังหวัดที่มีการพัฒนาทางการท่องเที่ยวตามวัฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยวยุทธศาสตร์เดียวกัน นอกเหนือจากการกำหนดมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบเดียวกันทั้งหมดทุกจังหวัด เช่น จังหวัดที่อยู่ในช่วงการเริ่มต้น ซึ่งเป็นจังหวัดส่วนใหญ่ของประเทศจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เยี่ยมเยือนทราบถึงแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มขีดความสามารถในการเดินทาง และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นจริงสำหรับจังหวัดที่อยู่ในช่วงการอิมตัว โดยเฉพาะอย่าง กรุงเทพฯ ภูเก็ต และ ชลบุรี จำเป็นต้องมีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับมูลค่าทางการท่องเที่ยว การสร้างนวัตกรรมทางการท่องเที่ยว และการเพิ่มมูลค่าของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. การผลักดันให้การขยายตัวของการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และ นักท่องเที่ยวชาวไทย เนื่องจากการผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นว่า จังหวัดที่มีผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยเป็นกลุ่มหลักจะมีความมั่นคงของสถานะบวฏจักรพื้นที่การท่องเที่ยวนานกว่าจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นกลุ่มหลัก เพื่อสนับสนุนให้การขยายตัวของท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (2566-2570)*.

บัณฑิต ชัยวิชัยชาติ. (2563). การประยุกต์วิธีการแยกองค์ประกอบเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรายได้การท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศของไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 15 (1): 8-19.

บัณฑิต ชัยวิชัยชาติ. (2564). *การประเมินผลกระทบภายนอกจากการท่องเที่ยวของชุมชนการท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวรอง*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

- มานะ ลักษณะภูมิทัศน์ และ พุฒิปพัฒน์ ทวีวีชิรพัฒน์. (2564). การประเมินผลกระทบภายนอกจากการท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวรองเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- Alvares, D. and J. Lourenco. (2007). *Life Cycle Modelling for Tourism Areas*. University of Minho. Portugal.
- Andriotis, K. (2006). *The Tourism Life Cycle: An Overview of The Cretan Case*. Hellenic Open University, Greece.
- Archer, B.H. (1980). Forecasting Demand: Quantitative and Intuitive Techniques, *International Journal of Tourism Management*. 1(1): 5-12.
- Bamba, M. (2018). An application of Butler's (1980) Tourist Area Life Cycle to Saly (Senegal). *International Journal for Innovation Education and Research*. 6(1): 47-56.
- Bojanic, D. (2005). Tourist Area Life Cycle Stage and The Impact of A Crisis. *ASEAN Journal of Hospitality and Tourism*. 4: 139-150.
- Brooks, G. (2008). Developing Guiding Principles and Policies for World Heritage and Sustainable Tourism – A Major UNESCO World Heritage Centre Initiative. in 16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible', 29 Sept – 4 Oct 2008, Quebec, Canada.
- Butler, R.W. (1980). The Concept of a Tourist Area Life Cycle of Evaluation: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*. 24(1): 5-12.
- Chaivichayachat, Bundit. (2019). The Inequality of Tourism Revenues in Thailand: City or Conglomeration. *International Journal of Civil Engineering and Technology*. 10 (3): 155-162.
- Coelho, Julio and Richard Butler. (2012). The Tourism Area Life Cycle: A Quantitative Approach of the Tourism Area Life Cycle. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*. 3 (1): 9-31.
- Crotts, J. C. (1996). Theoretical Perspectives on Tourist Criminal Victimization. *Journal of Tourism Studies*. 7: 2-9.
- Dwyer, L. & C.Kim (2003). Destination Competitiveness: Determinants and Indicators, *Current Issues in Tourism*, 6(5): 369-414.
- Fosson, A.V. and G. Lafferty. (1998). Tourism Policy and Planning: Evaluating the Life Cycle Model in Relation to Queensland and Hawaii. *Policy, Organisation and Society*. 16(1): 50-66.
- Goodwin, H. (2017). The Challenge of Overtourism. *Responsible Tourism Partnership*. Working Paper.4, 1-19.
- Haywood, M. K. (1986). Can the tourist-area life cycle be made operational?, *Tourism Management*, 7(3): 209-230.
- Johnston, L. (2001). Bodies and Tourism Studies. *Annals of Tourism Research*, 28: 180-201.
- Kruczek, Z., M.Kruczek and A.R.Szromek. (2018). Possibilities of Using the Tourism Area Life Cycle Model to Understand and Provide Sustainable Solution for Tourism Development in the Antarctic Region. *Sustainability*, 10(8): 1-16.
- Lagiewski, R. (2006). The Application of the TALC Model: A Literature Survey. Aspects of the Tourism Area Life Cycle Vol.1 Applications and Modifications. Eds Richard Butler. Great Britain: Cornwell Press: 27-50.
- Lumbanraja, V. (2012). Tourism Area Life Cycle in Lake Tabo. *Indonesian Journal of Geography*. 44(2): 150-160.

- Mihalic, T. (2020). Overtourism and Its Socioeconomic Impacts. *Annals of Tourism Research*. 84: 103025.
- Moore, W. and P.Whitehall (2005). The Tourism Area Lifecycle and Regime Switching Models, *Annals of Tourism Research*, 32(1): 112-126.
- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., Eijgelaar, E., Hartman, S., Heslinga, J., Isaac, R., Mitas, O., Moretti, S., Nawijn, J., Papp, B. and Postma, A. (2018). Research for TRAN Committee - Overtourism: impact and possible policy responses, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.
- Reilly, W.J. (1931). The Law of Retail Gravitation. New York: Knickerbocker Press.
- Ying, W., Y.Yang, S.Huang, L.Huang, and W.Sun. (2021). Effects of Air Quality and Weather Conditions on Chinese Tourists' Emotional Experience, *Journal of Hospitality and Tourism Management*. 48: 1-9.
- Zhong, L., J.Deng and B.Xiang. (2007). Tourism Development and the Tourism Area Life-Cycle Model: A Case Study of Zhangjiajie National Forest Park, China. *Tourism Management*. 14: 1-16.

Translated Thai References

- Chaivichayachat, B. (2020). An Application of Decomposition Method for the Changing in Foreign Tourism Revenues in Thailand. *Journal of Business, Economics and Communications*, 15 (1): 8-19. (in Thai)
- Chaivichayachat, B. (2021). *Evaluation of Tourism Externalities of Tourism Community in Second-Tier Tourism Provinces*. submitted to National Research Council of Thailand. (in Thai)
- Laksimeearunotai, M. and Taweewaciraphat, P. (2021). *Evaluation of Tourism Externalities in Second-Tier Tourism Provinces for Sustainable Development in Tourism*. submitted to National Research Council of Thailand. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2023). *The Third National Tourism Development Plan (2023-2027)*. (in Thai)